

löytää kuulijan, joka omistautuu dokumentin kuunteluun kuin oppilaat Pythagoraan luentoihin. Oppilaat kuuntelivat mestaria verhon takaa. Salomaan kirjan mukaan kotistereista muodostuu kaiuttimen näyttämö, kaiuttimen kangas ja verho, jolle katuteatterin nukkehahmot projisoidaan. Näinköhän vaan, ja se kangaskin on usein jo muovia. Mieleeni nousi tuttu kysymys: Jos kartta ei täsmää ympäristöön, onko vaihdettava ympäristöä vai tehtävä uusi kartta?

Kyllä dokumenttia — kaikissa muodoissaan — silti tarvitaan. Eivät paikallisradiot sitä tarvetta syö. Niitä tarvitaan paikallisradioissakin, vaikkakaan niissä ei voi ajatella viikkojen tai jopa kuukausien tuotantoaikataulua yhdelle ohjelmalle, vaikka sillä sitten Prix Italia voitettaisiin.

Salomaan kirjan rivien väliin on kirjoitettu se, että dokumentti parhaimmillaan tai voittoisimmillaan kuvaa jotain suljettua yhteisöä tai persoonallisen mielen sisäistä liikettä. Se tulee lähelle kansanperinnettä. Salomaa veisi mikrofonin kuulijoiden korvaksi ulos studiosta, kokemaan ja erittelemään. Hän paheksuu toimittajavaltaisuutta ja studiokeskeisyyttä, joka leimaa tämän päivän radiota. Esimerkiksi urheiluselostuksiin on Salomaan mukaan tullut solistinen kaupallissävynäinen selostustapa, jolloin dokumentaarinen aspekti vaimenee. Tässä olen jyrkimmin eri mieltä. Jos juontajat ja selostajat kulkevat kohti persoonallista ja luovaa esitystapaa, on se voitto radiolle, eikä tappio. Ei urheilun enää ole suuri kansallinen herooinen mitteli vaan show, jonka kokeminen ei ole täydellistä vain tilastoaikojen valossa vaan värikkäästi tulkittuna. Eikä tämä rajoitu vain urheilun selostamiseen. Äskettäin kuulin Yleisradion ohjelmapäällikkö Heikki Peltosen tokaisseen, että oikeastaan radiossa tarvittaisi vain suoraa lähetystä ja featureja. En tiedä kuinka tosissaan se oli sanottu, mutta siinä on totuuden siemen. Mutta se ei ole koko totuus. Niin kuin ei ole Pertti Salomaankaan dokumentin puolustus.

Ari Meriläinen

Maailmankeskus ja periferia

ESKOLA, Katariina ja VAINIKKALA, Erkki (toim.). Maailmankulttuurin äärellä. Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 11, 1988. 86 s.

Muinaisaikojen ihminen saattoi erottaa taivaalla seitsemän planeettaa: Kuu, Merkurius, Venus, Aurinko, Mars, Jupiter ja Saturnus. Niiden yläpuolella oli hänen mielestään taivaanvahvuus, Firmanentti. Firmanentti oli muuttumaton, mutta ei liikkumaton. Se näytti kuvulta, joka juhlallisesti kiertyi akselinsa, keskipisteensä ympäri.

Taivaanvahvuuden keskipisteessä, ylösalaisen kuvun pohjassa sijaitti kirkas tähti. Sitä kutsuttiin tietysti Pohjantähdeksi. Muitakin nimiä sillä oli: Naulatähti, Pohjannaula tai Taivaannaula.

Tähtitaivas osoitti muinaiselle ihmiselle kouriintuntuvasti sen, etteivät kaikki maailman pisteet olleet tasa-arvoisia. Maailmalla oli absoluuttinen keskus.

Taivaannaulan lisäksi ihminen kuvitteli Maailmanpatsaan taivaanvahvuutta kannattamaan. Myös sillä oli muita nimiä: Maailmanpuu ja Maailmanvuori. Maailmanpatsas sijaitsi koko maailman keskuksesta. Keskus oli Paikkojen Paikka, jossa koko todellisuus oli ikään kuin tiivistettyä läsnä. Juuri keskuksessa oli Jumala aloittanut luomistyön.

Monien myyttisten kosmologioitten mukaan myös kaikki maallinen tapahtuminen tapahtui maailman keskuksessa. Sieltä tapahtumien vaikutukset etenivät kohti periferiaa kuin renkaat veden kalvossa, mutta vain siinä tapauksessa, että tapahtumat olivat hyviä, konstruktivisia, ”jumalten tahdon mukaisia”. ”Hyvät tapahtumat” olivat luomistyön jäljitelmiä. Periferiasta keskukseen sen sijaan etenivät pahat vaikutukset, pimeys ja kaaos. Keskus edusti siis hyvää, kaunista, totta ja täydellistä. Myös Raamatun paratiisi sijaitsi keskellä maan piiriä.

Keskellä paratiisia puolestaan kasvoi Elämänpuu, yksi Axis mundin kuvajainen. Paratiisissa oli myös Tiedonpuu, jota osa ihmisistä piti Elämänpuuna. Esimerkiksi siperialaiset shamaanit kiipesivät Maailmanpuuta pitkin taivaaseen jumalia tapaamaan ja tietoa saamaan.

Elämänpuun juurella taas virtasi elämänlähde. Lähde oli kostea ja pehmeä, feminiininen elementti. Pystyssä jököttävä maailmanpatsas taas oli maskuliinisen kova ja kuivakkaampi olio. Usein myyttisissä kosmologioissa maailmanpatsaan juuret tunkeutuvat syvälle elämänlähteen uumeniin.

Etenkin siperialaisissa ja itämerensuomalaisissa runoissa kerrotaan ”seitsenoksaisestä Maailmanpuusta”. Myös shamaanien sauvoissa oli usein seitsemän lovea ja Baabe-

lin tornissa arvellaan olleen seitsemän kerrosta tai tasanetta. Seitsenlovinen shamaaninsauva ja seitsenkerroksinen torni olivat kosmoksen pienoismalleja — seitsemän lovea, seitsemän planeettaa.

Maailmankaikkeuden perusrakenteen jäljittely ei rajoittunut kulttiesineisiin ja tempeleihin. Kaikki hyvät työt olivat luomisen jäljitelmiä: kylväjä lausui työnsä alkajaisiksi samat sanat, joilla hänen kasvullisuuden jumalansa oli antanut kasveille elämän; rakentaja toisti sanat tai rituaaliset elect, joilla ensimmäinen jumala oli luonut maailman.

Näin usko maailman absoluuttiseen keskukseseen ja alkuun kääntyi paradoksisiaalisesti vastakohtakseen: alun ja keskuksen ideat olivat pian läsnä kaikkialla. Esimerkiksi jokaisessa ostjakkikylässä oli maailmanpatsas, joten ostjakit saattoivat tiettyyn rajaan asti pitää omaa kotikyläänsä maailmankaikkeuden keskuksena.

Nykyaikainen maailmanpuu

Jyväskylän Kesän Maailmankulttuurin äärellä -kongressin esitelmissä vuonna 1988 porauduttiin ”nykyaikaisen maailmanpuun” problematiikkaan. Esitelmät on koottu kirjaksi, joka pienestä koostaan huolimatta pitää sisällään laajoja asiakokonaisuuksia. Kirjanen on julkaistu jo vuonna 1988, mutta sen ajankohtaisuus tuntuu pikemmin kasvavan kuin vähenevän. Kirja koostuu laajahkosta johdannosta maailmankulttuurin problematiikkaan sekä Erik Alldartin artikkelista Yhteiskuntamuoto ja kansallisvaltio, Immanuel Wallersteinin artikkelista Kulttuuri modernin maailmanjärjestelmän ideologisena taistelutantereena sekä Stuart Hallin artikkelista Kulttuuritaistelu ja vastarinta.

Kirjan johdannon mukaan siinä tutkailaan sellaisia kysymyksiä kuin ”Mikä on keskuksen ja periferian suhde? Miten keskusten ja periferioiden luonne on muuttunut tilanteessa, jota eri näkökulmista on kutsuttu monikansalliseksi kapitalismiksi, jälkiteolliseksi tai informaation yhteiskunnaksi?” ”Maailmankulttuuri” on kysymysmuotoinen käsite. Millä ehdoilla erilaisista kulttuureista voidaan puhua yhtenä kulttuurina — onko sellainen kulttuuri ja siitä puhuminen yritystä luoda todellista yhteyttä vai ilmentääkö se yleispäteväksi naamioitua valtakeskuksen kulttuurin levittäytymistä? Jos kansallisen yhtenäiskulttuurin luomat identiteetit ovat rapautumassa tai väljenemässä, voidaan kysyä, missä mielessä se on vapautumista ja missä uudenlaista hegemoniaa. Vai onko syntymässä uutta ”epäkeskistä” kulttuuria, josta entisillä vasta-kohta-asetelmilla ei enää saa otetta?”

Stuart Hall tutkaillee keskustan ja periferian ongelmaa artikkelissaan. Heti aluksi Hall tuo esiin varsin kiintoisan

seikan keskustelussa keskustasta. Edellä on kuvattu maailmanpuuta toteemina, palvonnan kohteena ja jatkuvuuden symbolina. Hallin ajatuksissa keskusta asettuu jo otsikossa taisteluasemiin. Keskus ei ole enää pyhä, sitä uhmataan ja siitä käydään taistelua.

Ja vieläkin pidemmälle Hall menee: ei ole edes kiistontonta, että keskustoja olisi enää olemassa. Ainakaan niistä ei ole olemassa historiallisesti ja analyyttisesti kantavia esityksiä. Kiinteän, näkyvän keskustan sijasta pitääkin ehkä pikemmin puhua keskustasta ja periferiasta ajatusmalleina, universalismina ja partikularismina.

Maailmanpuuhun aiemmin liittynyt pyhyys ainakin on heikentynyt. Se on hajaantunut ”pyhään” ja ”profaaniin” eli korkeakulttuuriin ja massakulttuuriin, jotka taistelivat jossain vaiheessa oikeudestaan edustaa maailmanpuuta. Nyt Hall väittää, että taistelu on taukoamassa ja aselevossa on molemmille löytynyt paikka kulttuurin kentässä.

Juuri kulttuurin alueella kysymys keskustasta-periferiasta on merkityksellinen. Hall nimittää sitä kysymykseksi ”representaatioista”. Kulttuurin alueella yksilöt ja ryhmät representoivat — esittävät, luovat kuvaa — elämästään ja kokemuksistaan. Kulttuurin välityksellä kuva yleistyy. Samalla kulttuuri välittää — representoi — yksilöille ja ryhmille vastavuoroisesti myös kokemuksia.

Näin määriteltynä kulttuuri ei ole ulkopuolelta (esim. Keski-Euroopasta tai USA:sta) tuotettua ja meille välitettyä ja siksi ”vierasta”. Samalla kun kulttuuri on tätä, se sisältää myös itsetuottamisen: kysymys on osittain siitä, että kulttuuri luo meidät sosiaalisina yksilöinä ja samalla me itse luomme kulttuuria.

Kulttuuri ei kuitenkaan ole neutraali alue. Kulttuurissa on kysymys myös vallasta ja hallitsemisesta. Universaaleja, yleispäteviä arvoja ei ole olemassa, joten myös kulttuuri on taistelua arvoista ja sitä kautta taistelua vallasta. Maailmanpuu yhteisenä toteemina ei seiso enää ajatuksissamme, saati miellissämme. Olemme valmiit kiistämään sen symboloimat arvot tai ainakin kysymään niiden oikeutusta ja universaalisuutta. Näin maailmanpuu on politisoitunut. Se on tullut taistelun kentäksi.

Eikä taistelu ole laimeaa. Hall väittää, että kulttuurin tuotannossa on käynnissä monimutkainen vallankumous, joka muuttaa representaation alueita ja etenkin kuvataiteita kuten grafiikkaa ja valokuvausta, mutta myös populaarikulttuuria ja tietenkin televisiota ja elokuvaa. Ehkä eräs oire tästä kumouksesta on se, että Suomessakin tv-dokumenteissa on sanan osuus supistumassa ja kuva alkanut hallita entistä enemmän.

Tämä on osa uudenlaista kansainvälistä visuaalista kulttuuria, jolla on yhteytensä ns. postmoderniin kulttuuriin. Toinen osa uudenlaista kehitystä on se, että ns. periferiassa syntyneet yhteiskunnalliset liikehdinnät ovat saa-

neet uudenlaisen merkityksen kansainvälisessä kulttuurisessa. Periferia on elintärkeä elementti siinä, että ylipäättään voidaan puhua keskustoista.

Periferia ei tällöin tarkoita niinkään maantieteellistä syrjäisyyttä kuin kulttuurista marginaalisuutta. Aikaisemmin marginaalisina eläneet kulttuuriset ilmiöt ovat muuttuneet kulttuuristen keskusten elinvoiman lähteeksi. Maailmanpuu joutuu ulottamaan juurensa yhä kauemmas ja entistä eksoottisempiin paikkoihin, jotta sen elinvoima säilyy.

Tällaisia keskeisiksi kohonneita marginaalikulttuureita ovat olleet uudenlaiset uskonnolliset, sukupuoleen ja erityisesti uudella tavalla tulkittuun naisena olemiseen liittyvät, mutta myös uudella tavalla mielletyt etniset ilmiöt.

Näissä marginaalikulttuureissa on Hallin mukaan oivallettu se, että kulttuurinen valta on tärkeä kamppailukysymys. Samalla ymmärretään se, että valta sijaitsee määritelmällisesti keskustoissa. Niihin nähden marginaalikulttuurit pysyvät aina marginaalisina. Ns. marginaalistaminen antaa marginaalisillekin ryhmille tilaa esiintyä ja siten jonkinlaisen aseman kulttuurisen vallan piirissä. Marginaalistaminen merkitsee sitä, että tuo asema on kuitenkin aina toissijainen ja ikäänkuin sivussa valokeloista. Tämä johtaa kulttuuriseen taisteluun.

Oleellista tällaisessa kulttuurisessa taistelussa on se, että marginaalikulttuurien tulee kyetä kiistämään syrjäisen asemansa vihjaisema toissijaisuus. Marginaalikulttuureista on alettu pyrkiä representaation piiriin. Marginaalisuudesta on yllättäen tullut taloudellisesti kannattava kulttuuri-ilmiö ja myös ammatti.

Marginaalisuudesta on tullut jopa niin yleinen kulttuurinen ilmiö, että ns. keskusta edustavia ihmisiä on Hallin mukaan vaikea löytää. Marginaalisiksi ihmiset voivat määritellä itsensä vaikkapa asuinpaikkansa, sosiaalisen taustan, sukupuolen, sukupuolikäyttäytymisen, siirtolaisuuden tai koulutustason perusteella.

Mitä maailmanpuulle on tapahtunut tämän kehityksen kuluessa? Hallin ajatuksia seuraten se on muuttunut. Se on osittain hajautunut eikä enää voida puhua yhdestä täydellisestä ja ehjästä ilmiöstä. Eli ei ole enää olemassa yhtenäistä, universaalialta kulttuuria, josta voisi erottaa tarkasti sen keskuksen ja keskustesta sen vallankeskiön. Samalla kulttuuri on menettänyt jotain korkeakulttuurisesta ylemmydestään. Kulttuuri sisältää entistä joustavammin sekä ns. korkeakulttuurin että massakulttuurin aineksia. Kulttuuri on muuttunut yhä eklektisemmäksi.

Eklektisyydestään huolimatta — tai juuri sen ansiosta — uudistunut kansainvälinen kulttuuri on aikaisempaa suvaitsevaisempaa. Se hyväksyy marginaaliryhmien erilaisuuden eikä välttämättä pyri sulauttamaan niitä itseensä. Erilaisuudesta on tullut jopa myyntivaltti.

Keskusta myy periferian avulla mistä saattaa olla kysymys ns. maailmanmusiikin yhteydessä. Siinä erilaisista, pääasiassa Latinalaisen Amerikan ja Afrikan, etnisistä kulttuureista lainataan aineksia, jotka käsitellään länsimaisen huipputekniikan avulla ja usein sen ehdoilla.

Aineksia käyttävät myös sellaiset marginaaliryhmät, joiden jäsenillä ei ole henkilökohtaista yhteyttä alkuperäiseen kulttuuriin. Kyseessä ei siis ole ”aito” kansanmusiikki. Tästä esimerkkinä on reggae. Se on syntynyt 70-luvulla, vaikka esiintyy ikään kuin mustien ”juurina”. Nopeasti reggaesta kuitenkin kasvoi symboli ympäri maailman mustille, mutta myös muille alistusta kokeneille ihmisryhmille. Reggaesta tuli maailmanpuu, joka symboloi jotain enemmän kuin jamaikalaisista katusoittoja. Se teki mahdolliseksi kulttuurisen erottautumisen keskustan kulttuurista.

Marginaalinen, perifeerinen joutuu maksamaan hinnan siitä, että tulee representaation, keskustan kulttuurin piiriin. Paikallisesti ainutkertaisesta tulee pieni osa kulttuurin eklektistä, alati muuttuvaa keitosta. Lopputuloksena voi tietysti olla sekin, että keskusta imaisee periferian ja sen marginaalikulttuurin kokonaan. Tuolloin toteutuisivat pahat ennakkoavistukset: kulttuuri muuttuu homogeeniseksi, kansallisia, etnisiä tai muita eroja ei voida havaita. Maailmanpuu muuttuisi toteemista diktaattoriksi ja valtaisaksi sulatusuuniksi.

Jotta marginaalikulttuuri voi tulla hyväksytyksi keskustan osaksi, sen täytyy myös hieman laimeta, sen kärkien tasoittua. Erityisestä kokemuksesta tulee yleistettyä ja paikallisesta globaalialta. Samalla on katoamassa mahdollisuus, että ”aidosti aitoja” kulttuureita voisi säilyä koskemattomina. Tilalle on tulossa uusi maailmanlaajuinen kulttuuri, joka sisältää sekä universaalialta että partikulaarisen.

Alussa kuvattu maailmanpuu hajosi juuri universalismiin ja partikularismiin. Olemmeko siis uuden maailmanpuun tai Baabelin tornin vaiheessa? Onko uudesta, osin pelonsekaisin tuntein kavahdetusta yhtenäiskulttuurista tulossa eräänlainen uusi toteemi? Ja sisältääkö tämä uusi yhtenäiskulttuuri aikaisempaa runsaammin myös erityiskulttuurien aineksia niin, että yhä useammat ihmisryhmät voivat ”aidosti” tunnistaa itsensä sen piiristä? Onko uusi yhtenäiskulttuuri menettänyt aikaisemman korkeakulttuurin sisältämän ylemmyyden massakulttuuriin nähden? Onko uusi yhtenäiskulttuuri tässä mielessä ”tasa-arvoisempi”? Onko ”sämpläimisessä” kulttuurin tulevaisuus?

Erik Allardtin artikkeli luotaa vastauksia kysymyksiin keskustan ja periferian problematiikasta suomalaisesta perspektiivistä. Allardt piirtää laajaa kuvaa yhteiskuntakehityksestä esimodernin, modernin ja sen jälkeisen yhteiskunnan puitteissa. Erityisen kiinnostuksen kohteena on kysymys paikalliskulttuureiden merkityksestä kansainvälisen kulttuurituonnin oloissa.

Immanuel Wallerstein puolestaan tutkailee kulttuurin ja ideologian keskinäistä yhteyttä modernissa maailmanjärjestelmässä. Artikkelin käsittelee erillisten kulttuurien sijasta koko maailmanjärjestelmää. Näin se luo ikään kuin Allardtin artikkelin vastapoolin.

Kaiken kaikkiaan Maailmankulttuurin äärellä kannattaa piipahtaa, pysähtyä ja pohdiskella. Kirjanen herättää varmasti yhtä monta kysymystä kuin heuristista oivallusta ja vastaustakin. Kirjanen on yhtä moniaineksinen kuin käsittelemänsä aihepiirikin ja aukenee eri ihmisille eri tavalla. Varmaa kuitenkin on, että sen esittelemät asiat ajankohtaistuvat jatkuvasti.

*Airi Mäki-Kulmala
Heikki Mäki-Kulmala*

James Bond populaarina sankarina

BENNET, Tony & WOOLLACOT, Janet. Bond and Beyond. The Political Career of a Popular Hero. MacMillan Education. Hong Kong 1987. 315 s.

Bennet ja Woollacot (s. 1) asettavat tutkimuskohteen tietyn kulttuurisen fenomenin, populaarin sankarin, joka on irronnut yksittäisistä teksteistä omaksi kulttuuriseksi viittauspisteeksi (point of reference), saavuttanut yksittäisiin teksteihin nähden itsenäisen kulttuurisen olemassaolon. Kulttuurin jäsenillä on ainakin epämääräinen käsitys Bondin kaltaisista populaareista sankareista, vaikka he eivät olisi lukeneet tai katsoeet yhtään ainoaa Bond-tekstiä. James Bondista ja muista populaareista sankareista kuten Tarzanista, Sherlock Holmesista jne. on tullut hahmoja, joista puhutaan puolileikillä kuin fyysisistä ihmisistä. Kun Doyle ”tappoi” Sherlock Holmesin kirjassa *The Final Solution* pitivät monet Lontoon liikemiehet surunauhoja. Ja vuonna 1954 BBC juhli Holmesin 100-vuotissyntymäpäiviä haastatteleamalla tämän suurmiehen vanhoja koulukavereita ja opettajia.

Bennet ja Woollacot eivät yksinkertaisesti tydy tutkimaan yksittäisiä Bond-kirjoja tai Bond-elokuvia, vaan he tematisoivat Bond-nimisen kulttuurisen entiteetin, joka konstituoituu jatkuvasti liikkuvissa intertekstuaalisissa suhteissa (mt. 6). Tekijät pyrkivät selvittämään Bondin

kulttuurista organisoitumista laajassa intertekstuaalisessa kentässä, johon kuuluvat myös Bondin käyttö mainoksissa, tähtihaastattelut, julisteet, elokuva-arvostelut, Bondtyttöjen kuvat Playboy-lehdessä yms. tekstit. Tässä suhteessa Bennetin ja Woollacotin teos on velkaa mm. Richard Dyerin tähti-imagon rakentumista koskevalle työlle (Stars 1979, Heavenly Bodies 1987).

Kysymys johon tekijät sanovat keskittyvänsä tutkimuksessaan kuuluu: miksi James Bond on saavuttanut maailmanlaajuisesti niin massiivisen ja kestävästi populaarisen? Tämän tyyppistä kysymystä esimerkiksi Geist ja Nachbar (The Popular Culture Reader 1983, 4) pitävät konstitutiivisena populaarikulttuurin tutkimukselle: ”The study of popular culture may begin with a question: why is this thing popular? ja lisäksi on vielä kysyttävä ”Why are some things popular and others not?” Bennet ja Woollacot (s. 15) toteavatkin, että heidän kysymyksensä Bondin populaariudesta ei ole millään muotoa uusi. Kuitenkin kysymykseen voidaan vastata monin eri tavoin, esimerkiksi kuittaamalla seksi ja väkivalta suosion syiksi. Tekijät itse esittävät kuitenkin yhteiskuntatieteellisesti paljon kannattamman selityksen.

Bennetin ja Woollacotin (s. 18) mukaan Bondin suosion syynä on se, että Bond-tekstit toimivat tiivistettynä ilmauksena joukolla kulttuurisia ja ideologisia huolenaiheita (concerns), jotka ovat olleet jatkuvasti tärkeitä Englannissa ja muualla länsimaissa aina 1950-luvulta lähtien. Bond on representoinut ensinnäkin itä–länsi -suhteiden tai kommunismin ja kapitalismin suhdetta. Toiseksi Bond on representoinut muuttuvia sukupuolten välisiä suhteita, työstänyt maskuliinisuuden ja feminiinisuuden kuvia. Kolmanneksi Bond on ollut kansallisuuden ja isänmaallisuuden representaatiota. James Bond on ollut aktiivinen kaikilla näillä alueilla ja vielä tärkeämpää on se, että Bondin hahmossa nämä erilaiset ideologiset ja kulttuuriset kysymykset löytävät yhteisen ilmauksensa. Bond on muodostanut viittauspisteen, jossa kuvat kommunismista kapitalismin vastakohtana, mieheydestä naiseuden vastakohtana ja Britanniasta muun maailman vastakohtana saavat ilmauksensa. Bond ruumiillistaa, artikuloi, antaa äänen ja ilmauksen kansan syvien rivien tuntemuksille näiden kohdatessa syvästi kouraisevia historiallisia muutoksia.

Bennetin ja Woollacotin (s. 19, 40) mukaan Bond ei suinkaan ole ollut muuttumaton figuuri läpi vuosien — päinvastoin Bond on pidetty kulttuurisesti elävänä jatkuvasti muuntamalla hahmoa kunkin ajan tarpeita vastaavaksi. Bond on ”moving sign of times” ja ”a mobile signifier”: figuuri joka on kykenevä ottamaan käsiteltäväkseen hyvin erilaisia, jopa poissulkevasti vastakkaisia kulttuurisia arvoja. Bondissa ruumiillistuvien kulttuuristen ja ideologisten huolenaiheitten koordinaatio on pysynyt Bondin uran